

Breve historia del interlinguistica e de interlingua

Le communication interlinguistic in seculos passate:

Secundo le conto biblic del historia del turre de Babel, omne le personas del mundo parlava un sol lingua durante un epocha aurate in le passato distante. Ma Deo irasceva quando illes construeva un turre pro approximar se al paradiso. Iste historia demonstra que in seculos passate on frequentemente confrontava difficile problemas de communication inter communitates de personas qui parlava linguas varie, e ex fontes historic digne de confidentia nos sape que durante un parte de ille epocha on superava iste problemas, al minus in parte, per le uso del culturalmente prestigiose dialecto de Akkadia, urbe del Babylonia del nord, como lingua de diplomatia.

In un epoca multo plus recente non solmente diplomatas ma anque commerciantes e personas culte usava le greco pro le communication international a causa del prestigio immense del cultura grec e del potentia politic del grecos post le conquestas de Alexandre le Magne. Le version del lingua que illes parlava, cognoscite como le greco koinê, se basava in le dialecto de Athenas. Iste dialecto tamen haveva esse modificata per altere versiones del lingua parlate in altere partes de Grecia.

Post le expansion del Imperio Roman, le populos conquerite per le romanos in le parte occidental de su imperio gradualmente apprendeva le latino popular de ille epocha, e post le disintegration del Imperio le latino popular del occidente evolveva trans le seculos al linguas romanic contemporanee. In le parte oriental del Imperio, le population de Dacia, le provincia conquerite per Trajano, anque preservava le latino como lingua parlate, e le varietate del latino parlate per le habitantes de Dacia gradualmente deveniva le romano moderne.

In le parte oriental del Imperio Roman, e le latino e le greco se parlava como linguas de administration, ma le greco predominava inter le populo. Le cultura del grecos con le tempore haveva multe influentia sur le parte occidental del Imperio. A causa de iste influentia, le greco de ille epocha dava multe parolas nove al vocabulario del latino.

Ma durante le Etate Medie le latino litterari se preservava como le lingua official del Ecclesia Roman e como un medio de communication scribite inter scholares universitari. Le latino del Etate Medie tamen se cambiava un poco sub le influentia del linguas neolatin, e le vocabulario del lingua acquireva un varietate de parolas qui exprimeva conceptos que le romanos non cognosceva.

Post le seculo dece-septime, a causa del evolution rapide e del scientia (considerate in ille epocha como un branca del philosophia: le philosophia natural) e del mathematica, on comenciava recognoscer que e le latino e le linguas vulgar de Europa non poteva exprimer facilmente sin ambiguitate alicunes ex le conceptos novemente discoperite.

Un methodo pro resolver iste problema, secundo multe philosophos, potea esser le elaboration de un artificial lingua philosophic secundo nove structuras logic plus apte a communicar iste ideas nove e omne altere conceptos universal.

Le famose philosopho checoslovac Comenius esseva le prime persona qui proponeva un plan seriose pro elaborar le structura de un tal lingua, que ille describeva de un maniera bastante detaliata con qualque exemplos specific de su lingua proponite.

Mesmo le philosopho Leibniz laborava sur tal systema de communication. Ma in loco de producer un systema parlate, ille elaborava lo que ille nominava un "pasigraphia", un systema scribite cuje simbolos on poteva leger sin ulle referentia a un forma parlate specific.

A un puncto de su carriera ille credeva que omne ideas complexe es le producto de ideas elementari e que il esserea ben natural representar los con numeros prime como 2, 3, 5, 7, 11, etc., e multiplicar iste representationes de ideas simple pro producer ideas plus complexe. Si 2 representava le concepto *animal* e 3 le parola *rational*, tunc 6 potea representar le homine como resultate de multiplicar le numero que significa *animal* e illo que representava *rational*.

In general, un pasigraphia resimilarea nostre systema de numeros, in le qual, per exemplo, omnes comprende immediate le symbolos 20, ma le germanos da a illos le nomine *zwanzig*, le franceses *vingt*, le holandeses *twintig* e le angleses *twenty*.

In le 150 annos post le effortios de Leibniz, altere personas proponeva varie pasigraphias que usava numeros, litteras, o symbolos specialmente designate pro lor systemas pasigraphic, ma nunc iste systemas, como le physica de Aristoteles, ha solmente un interesse historic.

Le advento de linguas construite que imitava le structura de linguas natural:

Post le prime tertio del seculo dece-nove comenciava a apparer un serie de linguas “a posteriori” sin ulle base “philosophic” construite secundo un gruppo de principios abstracte. In lor vocabulario iste linguas imitava linguas natural. Un del primes de iste linguas esseva “universalglot”, create per un autor cuje ver identitate se ha disputate ma qui publicava su lingua sub le nomine Pirro. Ecce un exemplo de Universalglot: “Men senior, I sende evos un gramatik e un verb-bibel de un lingua nove appellate universalglot.” Iste e altere simile linguas tamen non attraheva gruppos de usatores.

Le prime lingua que attraheva un numero significante de adherentes esseva volapük, un systema estranie e complicate designate per Johann Martin Schleyer, un sacerdote german. Volapük usava un vocabulario derivate del anglese ma regularisate de tal maniera que il esseva difficilissime determinar le forma original del parolas. Pro exemplo le nomine del lingua mesme veni de duo parolas anglese, *world* (vol) e *speak* (pük), ma le transformation de iste duo parolas in *volapük* es talmente grande que nemo poterea recognoscer lor formas original sin un studio detaliat del systema de derivation de volapük. Le parolas de interlingua, del altere parte, es immediate recognoscibile per personas culte proque illos ha un forma naturalmente standardisate del vocabulario international scientific, que veni de fontes grec et latin.

Verso le fin del seculo decenove volapük attraheva multe adherentes e esseva bastante popular pro justificar le formation de un academia pro regular su evolution. Schleyer tamen credeva que, como le autor de volapük, ille haveva un directo special pro approbar omne propositiones pro introducir nove reformas lexic o grammatic a su lingua, e su inflexibilitate concernente iste considerationes contribuava al declino de volapük.

In 1887 Dr. Ludwig Lazarus Zamenhof de Polonia publicava Esperanto, que era multo plus simple que volapük e immediate attraheva multe volapükistas a su uso. Le vocabulario de Esperanto veni de fontes grec e latin, sovente in su formas francese, con qualche parolas de fontes germanic e unes poc parolas de origine slavonic. Ma le grammatica e le orthographia de esperanto, ben que completamente consistente, deformava iste parolas in un lecto de Procrustes, que multo reduceva su claritate pro usatores nove del lingua.

Zamenhof anque construeva esperanto con un serie de litteras nove, como le *c, g, h, j, e s* con accentos circumflexe, que grandemente complica su presentation typographic, specialmente pro personas qui communica con computadores, que sovente usa le littera *x* in un serie de diagraphos in vice del accentu circumflexe.

Esperanto etiam ha characteristics grammatic, como un inflexion obligatori del accusativo in le nomines e adjectivos, que multe personas trova excessivamente difficile. Zamenhof mesme recognosceva le necessitate de simplificar su lingua e proponeva un version reformate de esperanto, ma un majoritate del esperantistas prefereva le stabilitate al simplification e rejectava le reformas de Zamenhof. Ecce un exemplo de Esperanto:

La ideo pri mondliteraturo, kiun Herder kaj Goethe konceptis cxefe el la vidpunkto de la arto, akiris nun el la vidpunkto de la scienco multe pli gravan signifon. Cxar el la komunaj posedajxo de la homaro, neni estas tiel vere gxenerala kaj internacia kiel la scienco. Sed cxiu komunikado kaj disvastigado de la scienco uzas la helpilon de la lingvo kaj tial la internacieco de la scienco nerezisteble postulas la internaciecon de la lingvo. Se ni konsideras, ke nuntempe kelkaj sciencaj verkoj, precipe lernolibroj, estas tradukitaj en dek du aux pli da fremdaj lingvoj, tiam ni comprenas, kiom granda kvanto da laboro povus esti sxparata, se libroj cxie en la mondo povus esti tiel gxenerale komprenataj kiel ekzemple la muziknotoj aux logaritmaj tabeloj.

Ma il habeva multe discontento con esperanto. In 1907 tres franceses, Louis Leau, Louis Couturat e Louis de Beaufront e un gruppo de lor discipulos publicava su proprie version reformate de esperanto, ido, que significa *prole* in esperanto. Le idistas provocava multe controversia e un schisma in le movimento esperantiste, ma lor lingua eventualmente desapareva quasi completamente. Ecce un version in ido del texto de esperanto presentate supra:

La ideo pri mondo-literaturo, quan Herder e Goethe konceptablis esence dil vidpunto dil arto ganis nun dil vidpunto dil cienco mem plu granda importo. Nam del kozi, quin la homaro posedas komune, nula es tam vere universal ed internaciona kam la cienco. Or, omna komunikado e propagado dil cienco uzas la moyeno del linguo, do la internacioneso dil cienco postulas nerezistible la internacioneso dil linguo. Se ni konsideras, ke cadie multa ciencala verki, speciale lernolibri, tradukesas aden dekedu o plu multa stranjera lingui, ni komprenas, qua enorma quanto de laboro povus sparesar, si libri omnaloke sur la terглоbo povus komprenesar tam generale, kam exemple muzikal noti o logritmala tabeli.

Post le advento de ido, René Saussure de Suiza produceva un altere version reformate de esperanto, Esperanto II, que attraheva etiam minus attention que ido. Ma post le publication de esperanto, ido, e esperanto II, multes concludeva que iste linguas habeva aspectos troppo artificial. Julius Lott, de Austria, e Alberto Liptay, de Chile, pro exemplo, advocava le idea que il non es necesse inventar un lingua international. Un tal lingua, illes manteneva, existe in le linguas principal de Europa, e on poterea derivar lo colligente su parolas e organisante los con un grammatica minime.

Quando Waldemar Rosenberger, de Russia, deveniva le presidente del academia de volapük ante su declino final, ille rediregeva su effortios al construction de un nove lingua planificate plus proxime a su linguas de origine. Iste lingua se publicava in 1902 sub le nomine de idiom neutral. Altere personas produceva linguas simile, como Dr. H. Molenaar de Germania, qui dava a su lingua le nomine Unial.

In 1920 Giuseppe Peano, un mathematico italian, deveniva le presidente del academia que dirigeva le standardisation de idiom neutral. Peano es importantissime in le historia de interlingua proque ille elaborava un lingua multo similar al interlingua contemporanee. Ille recognosceva que on poterea usar le vocabulario del latino eliminante omne le complicationes del latino. Su lingua, que ille nominava latino sine flexione e plus tarde interlingua, deveniva le primari projecto interlinguistic de iste academia, cuje nomine se cambiava al Academia pro Interlingua.

Le systema de Peano elimina omne le obligatori categorias grammatic del linguas europeas de origine romanic e germanic, pro exemplo le suffixos obligatori de pluralitate pro le nomines. Ecce un version in latino sine flexione del textos in esperanto e ido que nos jam ha studiate:

Idea de literatura mundiale, que Herder et Goethe habe intellecto præcipue ex puncto de visu de arte, habe hodie acquisito, ex puncto de visu de scientia, sensu etiam majore. Nam, de commune possessiones de genere humano, nihil es tam generale et internationale quam scientia. Sed omne communicatione et propagatione de scientia ute auxilio de lingua, et ita internationalitate de scientia postula in modo irresistibile internationalitate de lingua. Si nos considera, que hodie plure opere scientifico, in particulare tractatus, es translato in duodecim vel plus lingua extero, tunc nos cognosce quale immane mole de labore pote es præservato, si libros, ubicumque in terra, pote es æqualiter intellecto in generale, sicut per exemplo notas musicale aut tabulas de logarithmos.

Edgar von Wahl (plus tarde de Wahl), qui ben cognosceva quasi omne le projectos interlinguistic de su epocha, publicava occidental (plus tarde nominate interlingue, con le vocal final -e), que combina grande naturalitate con grande regularitate in le systema derivational de su vocabulario. Ma le systema lexical de occidental pote producer parolas bastante stranie pro usatores nove del lingua qui cognosce ben le vocabulario international greco-latin. Occidental tamen attraheva un numero substantial de adherentes inter Europa, qui publicava regularmente varie periodicos in su lingua. Ecce un traduction in occidental/interlingue del texto que nos jam ha presentate in esperanto, ido, e latino sine flexione.

Li idé pri mund-literature, quel Herder e Goethe hat conceptet essentialmen ex li vidpunctu del arte, ha nu ganat ancor mult plu grand importantie ex li vidpunkto del scientie. Nam de omni comun posedages del hominaté niun es tam vermen general e international, quam scientie. Ma omne communication e transmediation del scientie usa li medie del lingue. Do li internationalità del scientie inresistibilmen postula li internationalità del lingue. Si noi considera, que hodie pluri sceintial ovres, specialmen libres de aprension, trova se traductet in decidu o plur foren lingues, tande noi comprende quel immens quantità de

labor on vell economisar, si on vell posser comprehender libres partú sur li glob sam generalmen quam pro exemple notes o tabelles de logaritmes.

Il ha habite multe altere projectos de linguas planificate pro uso international. Inter illes es medial, create per Joseph Weisbert, un germano. Otto Jespersen, un linguista danese cognosicte pro su profunde cognoscimentos del anglese, creava un altere systema, novial, cuje structura presenta characteristics del danese e del inglese, le linguas que ille cognosceva le plus ben. Le formation del tempore passate in novial, pro exemplo, reflecta le systema del anglese, como in le phrase *Herder e Goethe concepted li idee pri mondo-literature essentialim fro li vidpuncto del arte*. E le formation del voce passive in novial reflecta formas danese: *Imensi quanteso de laboro povud bli sparat, si libres povud bli comprendat tam generalim kam musical notes o tabeles de logaritmes*. Ecce un version in novial del textos esperanto, ido, novial e latino sine flexione que nos jam ha examinate:

Li idee pri mondo-literature, kel Herder e Goethe concepted essentialim fro li vidpunctu del arte, ha nun ganat mem multim plu grand importanteso fro li vidpunctu del scientie. Den ek li coses kel li homaro posese comunim, nuli is tam verim general e international kam li scientie. Or omni comunico e meditatione del scientie usa li moyene del lingue, dunke li internacionaleso del scientie demanda nonresistablim li internacionaleso del lingue. Si nus considera ke disdi pluri sciential verkes, particularim lernolibres, es traductet en dekdu e plu multi lingues, tand nus comprenda qui imensi quanteso de laboro povud bli sparat, si libres povud omniloc sur li globe bli comprendat tam generalim kam exemplim musical notes o tabeles de logaritmes.

Altere projectos interlinguistic es interglossa, create per le anglese Lancelot Hogben; internasional, create per Paul Mitrovich of Yugoslavia; mondiano, create per le svedo Helge Heimer; neolatino, create per André Schild de Switza; international, create per le portugese Campos Lima; e ling, create per Anders Olsen de Svedia. Multe altere projectos create per un sol persona existe in manuscriptos sin haber essite publicate.

Il ha habite multe controversia concernente le formas optime de vocabulario e grammatica pro un lingua planificate. A causa de iste situation, multe autores interessate in questiones interlinguistic ha producite un varietate de linguas que incarna lor proprie convictiones super un optime system linguistic. Nonobstante, como vos jam ha vidite in cinque de iste linguas, omne illos es multo similar in lor vocabulario e structura como le gruppos espaniol/portugese o danese/norvegese/svedese.

Le emergentia de IALA e su rolo in questiones de interlinguistica:

Le historia de IALA (Pronunciate como un parola de interlingua con le orthographia *yala*) ha connexiones intime con le vita de Alice V. Morris, un seniora american multo ric e le sposa de Dave Hennen Morris, le ambassator statounitese in Bruxelles (1933-1937).

Durante que le seniora Morris esseva un patiente in un clinica in le prime annos 1920, per hasardo illa discoperiva le existentia de esperanto e deveniva multo enthusiastic pro le idea de un lingua auxiliar pro omne le mundo.

Un amico de sr. e sra. Morris, Frederick Gardner Cottrell del “International Research Council” (Consilio international del ricerca), suggereva que illes establiva un organisation permanente que prosequerea le studios de linguas international jam initiate per varie committees, e illes ambes videva in su suggestion un bon opportunitate pro realisar lor ambition de promover recercas scientific in le problemas de communication interlinguistic.

Le movimento in favor de un lingua auxiliar pro relationes international haveva jam recipite un nove impeto per le labores del “Committee on an International Auxiliary Language” establite per le “International Research Council” durante su conferentia in Bruxelles in 1919.

Iste committee assemblava personas con grande experientia in communicationes e in relationes international qui anque haveva le erudition linguistic pro discuter le problema con autoritate rational.

Como resultado del labor de iste committee, le “American Association for the Advancement of Science”, le “British Association for the Advancement of Science”, e lor equivalentes francese e italian, conjunctemente con le “American Council on Education” e le “American Council of Learned Societies

(Concilio American de Societates Academic)” recomendava que se establí le International Auxiliary Language Association [pro investigar] Linguas Auxiliar International.

In 1924 IALA se constituéva in le Estados Unite como un organisation sin scopos lucrative pro investigar questiones interlinguistic de un maniera rational e scientific. IALA manteneva que un tal lingua ancora non existeva ma que quando illo emergeva on deberea inseniar lo in omne systemas de education in omne partes del mundo como un medio commun pro excambiar information inter gente con differente linguas maternas.

IALA planifica iniciar recercas e in America e in Europa e obteneva su appoio financiari ex plure fontes, como per exemplo le Carnegie Corporation, le Rockefeller Foundation, e le Research Foundation, ma sr. e sra. Morris e lor familia dava le appoio le plus importante al effortios de IALA. Iste appoio financiari finiva al morte del sra Morris in 1950.

Le studios per IALA del linguas national e international:

Durante su prime annos, IALA explorava questiones interlinguistic. Su recercatores creava un lista de omne le literatura con discussiones del linguas international, assemblava un bibliotheca del libros que tractava le problema, e establiva contacto con le varie gruppos que supportava le varie linguas auxiliar.

Quando IALA comenciava su travalio, le organisation accentuava que su scopo non esseva disvelloppar un nove lingua auxiliar ma solmente establir un base scientific pro comparar le projectos currente. Dunque su recercatores comenciava su investigationes del esperanto de Zamenhof (1887), del latino sine flexione de Peano (1903), del ido de Couturat e Leau (1907), del Esperanto II de René Saussure (1910), del occidental de de Wahl (1922) e del novial de Jespersen (1928).

Illes anque comenciava un studio comparative del linguas ethnic le plus importante (anglese, francese, germano, italiano, latino, russo e espaniol) ab le quales le linguas auxiliar que illes investigava tirava lor material. Proque Zamenhof e Couturat jam habeva morite, Edmond Privat defendeva esperanto e Sigfried Auerbach defendeva ido.

Inter 1925 e 1930 le sra. Morris arrangiava plure reuniones del defensores de iste linguas a Paris, a Bex, a Geneva, e a Montreux, ubi cata representante offereva concessiones reciproc e acceptava cambios in lor linguas respective. Totevia, omne effortios de compromisso finalmente esseva in van proque le esperantistas e le idistas non voleva cambiar lor linguas de ulle maniera.

Al secunde Congresso International de Linguistas a Geneva in 1931, IALA arrangiava pro le prime vice que linguistas professional e expertos in linguas auxiliar conveniva durante un periodo de duo septimanas pro excambiar ideas. Le conferentia esseva convocate per le professor Otto Jespersen, e ille dava su approbation al programma de recercas del IALA. Non minus de 27 linguistas eminente (non membros de IALA) signava le documento de supporto. Octo altere linguistas addeva lor nomines al Tertie Congresso de Linguistas a Roma in 1933.

Con le appoio de IALA, Dr. Edward L. Thorndike interprendevo un serie de experimentos sur le facilitate relative de apprender linguas construite e natural e publicava lo que ille habeva trovate, e Helen S. Eaton, membro del personal de IALA, investigava le possibilitate de usar un lingua planificate como un introduction al studio de linguas natural e produceva un curso de linguistica general que usava esperanto como lingua introductorio. In 1940 illa anque publicava un lista de frequentias semantic ex quatro rigorose studios del frequentia de parolas in le vocabularios del anglese, del francese, del germano e del espaniol.

In 1935 IALA teneva un reunion al Ambassada American in Bruxelles, ubi le senior Morris esseva le ambassator american, pro presentar le prime passos del “Plan for Obtaining Agreement upon an Auxiliary World Language (Plano pro obtener accordo sur un lingua auxiliar mundial) e establiva un “Committee for Agreement” (committee pro accordo) pro discuter le criterios approbate pro establir un lingua auxiliar mundial.

Le prime reunion occurreva in januario, 1936, in le Ambassada American in Bruxelles. Le professor William E. Collinson del Universitate de Liverpool, qui habeva essite associate con IALA ab le prime annos (al minus post 1928), jam habeva facite studios preparatori de grande valor e manteneva un association directe con iste committee, in cuje labores participava un numero imponente de linguistas eminente.

Durante 1936 un gruppo de eruditos de formation professional in le philologia comparative se assemblava al Universitate de Liverpool. Professor Collinson esseva le director del gruppo, e E. Clark Stillman esseva le director adjuncte. Le Rockefeller Foundation dava un subvention pro le labor initial pro lor recercas. De plus, le Research Corporation haveva generosamente date al IALA un subvention annual "pro le recerca de promover le realisation de un lingua neutral e non politic". Iste labor pro compilar le datos linguistic e information concernente le formas de parolas international continuava a Liverpool.

IALA decide construir un lingua nove:

Ben que originalmente IALA non haveva le scopo de construir su proprie lingua auxiliar, verso 1935 su investigadores comenciava concluder que ille esserea impossibile extraher un lingua unificate ex le linguas planificate que illes investigava. Le controversia principal esseva inter le desirabilitate de construir un lingua schematic como esperanto e ido o un lingua natural como occidental e latino sine flexione.

Il haveva reuniones concernente iste problemas a Geneva in 1935 e a Copenhagen in 1937, ubi le recercatores de IALA abandonava esperanto completamente. Illes haveva discoperite que milles de parolas jam international se usava in le linguas europeas, e a illes il pareva plus rational extraher iste vocabulario e usar lo como base de un lingua plus facile de comprender a prime vista.

Iste decision sorprendeva le publico interlinguistic proque le sra. Morris e le professor Collinson esseva adherentes forte de esperanto. In despecto de su preferentia personal, le sra Morris generosamente provideva supporto adequate financiari pro le nove travalio de IALA.

Quando le Secunde Guerra Mundial comenciava in 1939, le recercatores de IALA debeva disperger se. Le governamentos de multe de illos les usava in le conducta del guerra. Professor Collinson, pro exemplo, debeva abandonar le major parte de su classes in Liverpool pro laborar pro le governmento britannic sur le problema de estranieros nascite in paisas inimic qui viveva in Grande Britannia.

On tunc transfereva le datos linguistic e le bibliotheca de IALA al Universitate de Liverpool a New York, ubi le sr. Stillman organisava un nove gruppo de linguistas de varie nationalitates, que ille dirigeva usque ille entrava in le servicio del governmento del Statos Unite in 1943.

Alora Dr. Gode assumeva le direction del projecto, e su labor culminava in le *General Report* (Raporto general) de IALA publicate in 1945. Iste documento presentava le bases theoretic del recercas del Association, le natura del structura del vocabulario international, le regulas establite pro le eligibilitate de parolas individual e lor standardisation secundo lor prototypos etymologic.

Iste documento anque presentava un traduction de un discurso per Cordell Hull, le Secretario de Relaciones Exteriores del Statos Unite, in tres versiones preliminar del nove lingua de IALA: un version naturalistic, un version simile a occidental (Modello E), e un version simile al ido (Modello K). Ecce un paragrapho del discurso de Cordell Hull in iste tres versiones o modellos:

Le modello naturalistic: *Le pace, como le libertate, require constante devotione et incessante vigilantia. Ille require le voluntate de prendere mensuras concrete pro su conservatione. Ille require constante cooperatione inter le nationes et le determinatione de vivere in commune como bone vicinos in un mundo de bone vicinos. Le pace require le acceptatione de le idea que su mantenentia es un causa commune sic pretiose et sic immensamente importante que omne differentias et controversias inter le nationes pote et debe essere resolvite per le uso de medios pacific.*

Le Modelo E: *Le pace, como le liberita', require constante devotion et incessante vigilantia. Elo require le volentia de prender mensuras concrete por su conservacion. Elo require constante cooperation entre le nationes e le determination de viver ensemble como bon vecinos in un mundo de bon vicinos. Le pace require le acceptation del idea ke su manteno es un causa comun tan pretiose e tan imensemente importante ke omne diferentias e controversias entre le nationes pote e deve eser resolute per le uso de medios pacifike.*

Le Modelo K: *Le paco, kom le libereso, require konstante devoto et noncesante vigilantso. Id require le volentso de prendere konkrete mensuros por su konservo. Id require konstante kooperero inter le nacionos et le determino de vivere ensemble kom bone vicinos in un mundo de bone vicinos. Le paco require le akcepto del ideo ke su manteno es un komune kauso tan preciose et tan imensem importante ke omne diferentsos et kontroversios inter le nacionos pote et deve esere resolute per le uso de pacifike medios.*

Post le fin del Secunde Guerra Mundial in 1946, professor André Martinet partiva del Sorbonne in Paris pro devenir le director de recercas del IALA in New York. Pro investigar le opinion public super le nove lingua que IALA disveloppava, professores Martinet e J. P. Vinay preparava un questionario bastante grande de 127 questiones in anglese e francese que illes distribueva a expertos in materias linguistic de varie paisas pro discoperir lor opiniones super iste tres variantes proponite in le *General Report* e analysava lor responsas attentemente.

In 1947 IALA habeva elaborate un quarte variante e habeva modificate un pauco le altere tres, etiquetante los con le litteras C, K, M, e P. Le variantes schematic esseva C e K; e le variantes naturalistic, M e P.

Le variante P resimiliava le latino con su tempores in -aba, -eba, e -iba. Su infinitivos terminava in -are, -ere, e -ire, e multes de su substantivos e omne participios passate terminava in -e (*calore, unione, proponite*).

Le nove variante M terminava su tempores passate in -ava, -eva, e -iva e su infinitivos in -ar, er, e -ir. Su substantivos habeva nulle -e final e dunque esseva multo simile al variante C. Ecce un texto que desplica omne iste variantes:

Variante C, Prega sur le Acropolis: *Yo ha nascet, o deessa con le oculos azur, de parentes barbar, inter le bon e virtuose Cimerios que habita al borde de un mar sombre erissat de rocas e sempre batet per le tempestes. Ala' on cognosce apena le sol; le flores son mosses marin, algas, e colorat concas trovat sur le funde del bayes solitari. Ala' le nubes pare sin color, e le joye mem es un poco triste; ma fontanas de aqua frigide exi del roca, e le oculos del juvenas son come le verde fontanas in que, sur un funde de herbes undulante, se reflecte le ciel.*

Mi patres, del plu remot tempore, esseva dedicat al navigationes lontan sur le mares que tu Aurgonautes non conosceva. Yo audiva, quando yo esseva juvene, le cantes del viagios polar; super mi cuna planava le reminiscentias del blocos de glacia flotante, del mares brumose e simile al lacte, del insules populat de aves que canta a lor hores acostumat e que, quando iles comencia ensemble a volar, obscura le ciel.

Variante K, Prego sur le Akropolis: *Yo naskeba, o dea kon le okuli azure, de parenti barbare, inter le bone e virtuose Kimerii kel habita sur le bordo de un maro sombre erisate del roki e sempre batate per le tempesti. Ibi on konoca apene le helio; le flori esta mosi marale, algi, e kolorate konki trovate sur le fundo del bayi solitarie. Ibi le nubi pareca sin koloro, e le joyo mem esta poke triste; ma fontani de aquo frigide exia del roko, e le okuli del juvenai esta kom le verde fontani in kel, sur un fundo de herbi undulante, se reflektia in le cielo.*

Mie patri, del maxim remote tempore, estaba dedikate al navigi lontane sur le mari kel tue Argonauti non konocaba. Yo audiaba, quando yo estaba juvene, le kanti del viaji polale; super mie kuno planaba le reminiscentias del bloki de glacio flotante, del mari brumose e simile al lakto, del insuli populate de avii kel kanta a lore hori akustumate e kel, quande lor komenca ensemble a volare, obskura le cielo.

Variante M, Preghiera super le Acropolis: *Io have nascit, o dea con le oculos azur, de parentes barbar, inter le bon e virtuos Cimmerios que habita al borde de un mar sombre erissat de roccas e sempre battit per le tempestas. Alá le sol es apena cognoscit; le flores son mosses marine, algas, e colorat concas trovat super le fundo del baias solitari. Alá le nubes pare sin color, e le joya meme es un poco triste; ma fontanas de aqua frigide exi del rocca, e le oculos del puellas son come le verde fontanas in que, super un funde de herbas undulant, se reflecte le ciel.*

Mi patres, del plu remote tempo, esseva dedicat al navigationes lontan super le mares que tu Argonautas non conosceva. Io audiva, quando io esseva juven, le cantes del viagies polar; super mi cuna planava le reminiscentias del blocos de glacie flottant, del mares brumos e simil al lacte, del insulas populat de aves que canta a lor horas acostumat e que, quando illes comencia ensemble a volar, obscura le ciel.

Variante P, Pregaria Super le Acropolis: *Jo habe nascite, o dea cum le oculos azure, de parentes barbare, inter le bone et virtuose Cimmerios que habita ad le bordo de un mare sombre ericiate de roccas et semper battite per le tempestas. Ibi le sole es ad pena cognoscite; le flores son muscos marine, algas, et colorate conchas trovate super le fundo de le baias solitarie. Ibi le nubes pare sin colore, et le gaudio ipse*

es un pauc triste; sed fontanas de aqua frigide exi de le rocca, et le oculos de le puellas son como le viride fontanas in que, super un fundo de herbas undulante, se reflecte le celo.

Mi patres, ab le plus remote tempore, esseba dedicate ad le navigationes ad costas distante super le mares que tu Argonautas non cognosceba. Jo audiba, quando jo esseba juvene, le cantos de le viagios polare; super mi cuna planaba le reminiscentias de le blocos de glacie flottante, de le mares brumose et simile ad le lacte, de le insulas populate de aves que canta a lor horas accostumate et que, quando illes comincia insimul ad volare, obscura le celo.

IALA inviava exemplos de iste quatro variantes, con un presentation del varie argumentos justificante los omnes, a 3.000 personas in varie paisas qui se preoccupava con questiones interlinguistic.

Le resultatos de iste sondage monstrava un rejection decisive del variante K, le variante extremamente schematic. Il habeva un preferentia definite pro le variantes P e M, le modellos naturalistic, que habeva essite evidente de post 1922 in Geneva.

Le variante C, un modello minus schematic que K, habeva minus de partisanos que P e M, le modellos naturalistic. Personas cuje lingua materno esseva le anglese, le germano, e le altere linguas germanic prefereva le variante P, elaborate principalmente per Dr. Gode, un germano per nascentia e un americano per selection.

Le franceses prefereva le variante M, que anque preferiva Dr. Martinet, un francese. Multes ex le franceses anque preferiva le variante C, que esseva plus proxime al M que al P. Dunque le solution pareva esser un compromisso inter le P de Gode, le M de Martinet, e le variante C, lassante foras de consideration le variante K, le forma preferite per sra. Morris, un esperantista.

Ben que Gode e Martinet teneva opiniones differente, secundo Martinet il non habeva ulle hostilitate inter illes. Martinet anque dubitava que IALA haberea le ressources economic pro assecurar le successo eventual de su lingua post su publication, e in 1948 ille se dimetteva del direction del IALA, que offeriva su posto a Dr. Gode, qui finiva le travalio de IALA.

A iste puncto nos va examinar un pauco plus detaliatemente le formas del parolas in le interlingua contemporanee. Ecce le methodo que IALA usava pro extraher su vocabulario del linguas de fonte de interlingua:

- Si un parola occurreva in tres de iste linguas con le mesme signification, illo formarea parte del base lexic del lingua de IALA (ecce un exemplo: *le terra* (interlingua), *la terre* (forma francese), *la terra* (forma italian), *la tierra*, *a terra* (formas espaniol/portugese).
- Si un parola se trovava in solmente duo del linguas romanic o in le anglese, illo formarea parte del basic corpore lexic si illo anque occurreva in le germano o le russo.

La major parte del parolas seligite veniva de fontes greco-latin e esseva componentes de varie familias de parolas plus o minus extensive. Un studio etymologic de iste familias produceva formas prototypic, que sovente resimiliava le forma latin del familia de parolas.

Ecce le familia de *audir* con su formas in interlingua e su parolas equivalente in le linguas de controllo de interlingua (le anglese e le espaniol non ha omne iste formas, cuje manco se indica assi: [...]):

Interlingua: (1) *audir*, (2) *audientia*, (3) *audibile*, (4) *auditorio*, (5) *auditori*

Anglese: (1) [...], (2) *audience*, (3) *audible*, (4) *auditorium*, (5) *auditory*

Francese: (1) *ouïr*, (2) *audience*, (3) *audible*, (4) *auditoire*, (5) *auditoire*

Italiano: (1) *udire* (2) *udienza*, (3) *udibile*, (4) *uditorio*, (5) *uditorio*

Espaniol: (1) *oír*, (2) *audiencia*, (3) *audible* (4) [...], (5) *auditorio*

Portugese: (1) *ouvir*, (2) *audiência*, (3) *audível*, (4) *auditório*, (5) *auditório*

Ecce unes exemplos de altere familias de parolas ex le linguas de base usate pro formar interlingua e lor formas in interlingua:

Italiano: *università*, *libertà*, *liberazione*, *operazione*, *virtù*, *attitudine*; *notte*, *latte*, *otto*, *fatto*; *figlio*, *foglia*, *occhio*, *pieno*, *chiave*, *fiamma*; *ruota*, *scuola*, *porta*, *uova*, *nuovo*

Francese: Université, liberté, libération, opération, vertu, attitude; nuit, lait, huit, fait; fis, feuille, oeuil; plein, clef/clé, flamme; roue, école, porte, oeuf, neuf

Espaniol: universidad, libertad, liberación, virtud, actitud; noche, leche, ocho, hecho; hijo, hoja, ojo; lleno, llave, llama; rueda, escuela, puerta, huevo, nuevo

Portugese: universidade, liberdade, liberação, operação, virtude, atitude; noite, leite, oito, feito; filho, fôlha, ôlho; cheio, chave, chama; roda, escola, porta, ôvo, novo

Anglese (parolas cognate principalmente): university, liberty, liberation, operation, virtue, attitude; nocturnal, lactic, octet, fact; filial, foliage, ocular; plenty, clavicord, flame; rotate, school, port, oval, novel

Interlingua: universitate, libertate, liberation, operation, virtute, attitude; nocte, lacte, octo, facto; filio, oculo; plen, clave, flamma; rota, schola, porta, ovo, nove

Quando Dr. Gode fiiniva su compilation del vocabulario basic de interlingua, ille lo publicava in le forma de un dictionario, le *Interlingua-English Dictionary, a Dictionary of the International Language Prepared by the Research Staff of the International Auxiliary Language Association*, New York, Storm Publishers, 1951. Iste dictionario es le principal modelo e pro altere dictionarios de interlingua e pro le formation de nove parolas in interlingua.

In le mesme anno Dr. Gode e Hugh E. Blair publicava le prime grammatica del version currente de interlingua, *Interlingua, A Grammar of the International Language Prepared by Alexander Gode and Hugh E. Blair of the Research Staff of the International Auxiliary Language Association, Recommended for Use in Connection with the Interlingua-English Dictionary*, New York, Storm Publishers, 1951. Le systema grammatic que iste libro codifica se basa in omne le elementos structural commun al linguas de base de interlingua e solmente in iste elementos.

Le grammatica final de Gode e Blair imita le structura del anglese e elimina concordantias de numero e genere in le substantivos e adjectivos e le concordantia de persona e numero in le verbos. E pro cata tempore, il ha un sol forma, que resimilia le formas del tertie persona singular del verbos del linguas romanic.

Como le anglese non ha un contraste inter le imperfectivo e le preterito, interlingua ha solmente un tempore passate, similar in su forma al imperfecto romanic. E como le anglese quasi nunquam usa le subjunctivo, il non ha special tempores subjunctive in interlingua. Ecce unes exemplos de formas verbal del linguas de base de interlingua e lor equivalentes in interlingua.

Infinitivos:

Italiano: ammirare, credere, essere, fare, dire sentire

Francese: admirer, croire, être, faire, dire, sentir

Espaniol: admirar, creer, ser, hacer, decir, sentir

Portugese: admirar crêr, ser, fazer, dizer, sentir

Anglese: to admire, to believe, to be, to make/do, to say, to feel

Interlingua: admirar, creder, esser/ser, facer, dicere, sentir

Tempore presente:

Italiano: (Lei) ammira, crede, è, fa, dice, sente

Francese: Elle admire, croit, est, fait, dit, sent

Espaniol: (Ella) ammira, cree, es, hace dice, siente

Portugese: (Ela) ammira crê, é, faz, diz, sente

Anglese: She admires, believes, does/makes, is, says, feels

Interlingua: (Io, tu, ille/illa/illo, nos, vos illos/illas) ammira, crede, es, face, dice, senti

Tempore passate:

Italiano: (Lei) ammirava, credeva, era, faceva, diceva, sentiva

Francese: Elle admirait, croyait, était, faisait, disait, sentait

Espaniol: (Ella) admiraba, creía, era, hacía, decía, sentía

Portugese: (Ela) admirava, cria, era, fazia, dizia, sentia

Anglese: She admired, believed, was did/made, said, lived

Interlingua: (Io, tu, ille/illa/illo, nos, vos illos/illas) admirava, credeva, esseva/era, faceva, diceva, sentiva

Tempore futur:

Italiano: (Lei) ammirerà, crederà, sarà, farà, dirà, sentirà

Francese: Elle admirera, croira, sera, fera, dira, sentira

Espaniol: (Ella) admirará, creerá, hará, dirá, sentirá

Portugese: (Ela) admirará, crerá, será, fará, dirá, sentirá

Anglese: She will admire, will believe, will be, will do/make, will say, will feel

Interlingua: (Io, tu, ille/illa/illo, nos, vos illos/illas) admirara, credera, essera/sera, facera, dicera, sentira

Tempore conditional:

Italiano: (Lei) ammirerebbe, crederebbe, sarebbe, farebbe, direbbe, sentirebbe

Francese: Elle admirerait, croirait, serait, ferait, dirait, sentirait

Espaniol: (Ella) admiraría, creería, haría, diría, sentiría

Portugese: (Ela) admiraria, creria, faria, diria, sentiria

Anglese: She would admire, would believe, would make/do, would say, would feel

Interlingua: (Io, tu, ille/illa/illo, nos, vos illos/illas) admirarea, crederea, esserea/serea, facerea, dicerea, sentirea

Le prime successos de interlingua:

Post le publication del dictionario e del grammatica de interlingua, il esseva un poco difficile promover e propagar lo proque Alice V. Morris haveva morite, e post su morte IALA perdeva le appoio economic que illa haveva provedite. Ma in 1952 Dr. Gode deveniva le director del division pro interlingua de Science Service, ubi ille provideva servicios de traduction in interlingua pro un varietate de jornales scientific.

In 1952 le utilitate de interlingua como vehiculo de communication in le scientias veniva al attention de Forrest F. Cleveland, professor de physica al Instituto Illinois de Technologia. In “Spanning Language Barriers”, publicate in *Research/Development*, ille documentava su admiration per le claritate de interlingua pro nove lectores, qui poteva leger lo sin studio previe, e ille comenciava publicar *Spectroscopia Molecular* completamente in interlingua.

Multo anxie del reception de su periodico, le prof. Cleveland presentava copias del prime numero de su jornal al annual Symposio de Structura e Spectroscopia Molecular al Universitate del Stato Ohio. Omne le participantes del symposio applaudeva su effortios, e multe ex illes deveniva abonatos de *Spectroscopia Molecular*.

Le revista del prof. Cleveland publicava novas, summarios de litteratura, reportos ab incontris spectroscopic, recensioni de libros, un calendario de eventos spectroscopic, information sur nove instrumentos utile in su disciplina, e altere novas super le evolution del spectroscopia molecular.

Malgrado le thema specialisate del revista del Prof. Cleveland, le lista de abonatos in 1961 comprehendeva spectroscopistas, laboratorios, e bibliothecas in 29 paisas, que includeva India, Russia, Danmark, Yugoslavia, Argentina, Australia, China, Libano, e Venezuela.

Cleveland se meraviliava del reception de su magazin: “Le experientia con iste parve periodico da provas persuadente pro le utilitate de interlingua in le communication international. Illo ha supportate se ipse per abonamentos e annuncios. Paucos, si mesmo ulles, del lectores ha usate lor tempore pro studiar le lingua. De facto io dubita que multes de illes del toto ha comprate le dictioario e le grammatica. Ma illes esseva capace de comprender 80% del texto le prime vice que illes lo videva. Probabilmente un scientista occupate non trovava jammais le tempore pro apprender un nove lingua, ma si ille pote apprender lo durante que ille lo usa, ille continuara su uso passive del lingua, como le experientia con *Spectroscopia Molecular* demonstra.”

Le prime magazin que traduceva omne le summarios in interlingua de omne su articulos esseva le *Quarterly Bulletin of Sea View Hospital*. Le prime plus grande mensual esseva *Blood*, le recognoscite revista american pro hematologia. Le prime magazin que non solmente tractava medicina esseva le *Journal of Dental Medicine*. In ultra, interlingua se inseniava in le Division of General Education in le Universitate de Nove York.

Un triumpho importante occurreva durante le Secunde Congresso Mundial de Cardiologia in Washington, le capital del Statos Unite, in septembre, 1954. Le programma official del congresso contineva summarios de omne discursos in anglese e interlingua. Si le summarios in anglese solmente esseva accessibile pro 55% del specialistas cardiologic del mundo, le summarios in interlingua attingeva practicamente 100% de illes.

Le programma conferential contineva circa 300 discursos in un forma summaric de 250-300 parolas, e iste conferentia establiva que interlingua jam esseva un instrumento functionante in le communication international e non un experimento provisorio o tentative.

In 1955 se establiva le Union Mundial pro Interlingua, que comenciava propagar interlingua como lingua franca in circumstantias favorable, provider informationes general super le lingua, e producer libros pro inseniar interlingua e dictionarios pro documentar le formas de su vocabulario e lor equivalentes in altere linguas europeas. Post su establimento, le Union ha organisate conferentias international annual pro promover le lingua—principalmente in Europa.

Tosto altere periodicos medic comenciava usar interlingua como medio de summarios. Ecce un summario exemplar ex le *Danish Medical Bulletin*:

Se ha studiate le rata basal metabolic, le iodo ligata a proteina (PBI), le acceptation de 1-thyroxina e de 1-triiodothyronina per erythrocytos human in 25 personas: Septe subjectos normal, 12 patientes con hyperthyroidismo, duo personas euthyroide con exophthalmos maligne, e in quatro patientes con myxoedema. Un correlation esseva trovate inter le rata basal metabolic e le PBI al un latere, e al altere latere le acceptation de TE per le erythrocytos, que reflecte le affinitate ligatori del proteinas seral a T3. Reversemente le correlation es minus marcate in caso de acceptation de T4. In plus, il es demonstrate que un acceptation augmentate de T4 non necessarimente es accompagnate per un augmento del acceptation de T3 o vice versa.

Duo patientes hyperthoide e un hypothoide con PBI normal monstrava cambiamentos in le acceptation erythrocytic de T3 e T4, lo que indica alterationes in le affinitate ligatori del proteinas seral.

Le importantia de interlingua cresceva quando le Organisation International de Standardisation, que normalisa le terminologia international de varie typos, acceptava interlingua in 1966 pro varie usos official. Iste organisation habeva usate esperanto ma cambiava al uso de interlingua post recognoscer su harmonia superior con le vocabulario scientific derivate de fontes greco-latin.

Un altere demonstration importante del utilitate de interlingua como lingua auxiliar in le publication international veniva in 1976 e 1977 quando le Departamento de Agricultura del Statos Unite publicava duo libros de unes 500 paginas pro adjuvar le tertie mundo in su combatto contra parasitos que destrueva recoltas. Su linguas de publication esseva le anglese, le francese, le espaniol, e interlingua.

Ma iste uso in applicationes de communication scientific non elimina le possibilitate de usar interlingua como vehiculo litterari o lingua parlate. Jam ha comenciate a apparer varie obras litterari in interlingua, inter illos un traduction de Hamlet de William Shakespeare e varie romances de Luigi Pirandello, e le publication de obras litterari in interlingua cresce continuemente.